

“Ook bij GL/TL is het nodig dat leerlingen succeservaringen meemaken en eerst even op weg worden geholpen. Maar als er te weinig eisen worden gesteld, lopen ze uiteindelijk vast in de bovenbouw. Pedagogisch cijferen biedt valse veiligheid en zeker GL-leerlingen daag je er niet mee uit. We proberen een goede balans te vinden.”

“Denk goed na over je lesprogramma: hoe bouw je het op, hoe zorg je ervoor dat het blijft hangen, dat leerlingen de samenhang zien. Weet waar je naar toe werkt en ga van daaruit terugredeneren.”

Tips om het opbrengstgerichte vakmanschap te versterken

De vijf kenmerken van vakmanschap maken dat een docent succesvol is en het verschil kan maken voor een leerling. In het verlengde van deze vijf kenmerken, hebben docenten tips gegeven die bijdragen aan het versterken van het opbrengstgerichte vakmanschap van de docent. Een volledig overzicht van alle tips en instrumenten en voorbeelden om met deze tips aan de slag te gaan, vindt u in de brochure ‘Samen opbrengstgericht werken = vakmanschap versterken!’.

1. Besteed veel aandacht aan analyse en feedback!

- Blijf opletten hoe het gaat met de leerlingen, houd de resultaten continu bij.
- Maak analyses en bespreek deze met je collega's: waar ligt het verschil?
- Blijf bijsturen op basis van de analyses.
- Geef leerlingen feedback en laat ze zichzelf en jou ook feedback geven.
- Maak leerlingen en ouders mede verantwoordelijk voor de resultaten.

2. Heb je klassenmanagement op orde!

- Zorg voor veiligheid zodat leerlingen zich op hun gemak voelen.

- Bereid je les goed voor, ga van volgend onderwijs naar plannend onderwijs.
- Bied structuur, begin iedere les met het vaststellen van de doelen van de les.
- Stel hogere eisen aan de leerlingen, maar ook aan jezelf!

3. Zorg voor een uitdagende en doelgerichte lesinhoud!

- Verdiep je in de eindresultaten en in de eindtermen.
- Bied de lesstof op verschillende (interessante!) manieren aan.
- Blijf de belangrijkste stof steeds weer herhalen.
- Neem veel tijd voor een gerichte examen-training.

We doen het samen!

Prestaties en resultaten in het onderwijs zijn geen doel op zich, maar ‘slechts’ een middel. Zo worden toetsen nu vooral gebruikt om schoolvoorderingen vast te stellen, om terug te kijken op de resultaten en verantwoording af te leggen aan ouders of de inspectie. Maar het verhogen van opbrengsten is gebaat bij vooruit kijken, bij doelen stellen en op basis daarvan het onderwijs beter inrichten.

Om hogere opbrengsten te realiseren, is het nodig om de behaalde resultaten te analyseren en te interpreteren. OGW helpt daarbij en vraagt op alle niveaus een gezamenlijke verantwoordelijkheid en betrokkenheid. We doen het samen! Zo wordt OGW een structureel proces dat de ontwikkeling van de individuele leerling, de klas, de school en het onderwijsleerproces op de voet volgt.

De negen stappen van OGW (uit het boekje ‘Opbrengstgericht werken in het vmbo-groen: 3x3=10!’) beschrijven dit proces. Door de stappen via de PDCA-cyclus (Plan-Do-Check-Act) in te bedden in de organisatie, bieden ze een leidraad voor het gezamenlijk werken aan een opbrengstgerichte organisatie en cultuur. Op de achterzijde van deze docentenhandleiding vindt u een afbeelding van de negen stappen.

Colofon

Opbrengstgericht werken in de (les)praktijk
Mei 2012

Auteur: Juliette Vermaas (Penna Onderwijsadviseurs)

Redactie: Marjolijn van Eendenburg en Hilda Weges (AOC Raad)

Met dank aan: de projectleiders van de pilots OGW en diverse docenten van Helicon Opleidingen, Groenhorst Nijkerk, Lentiz Maaslandcollege, Clusius College Castricum, CITAVERDEcollege Roermond, Wellantcollege Klaaswaal & AOC Friesland Leeuwarden.

Opmaak: Verhoef & Co, Emmen

Druk: Zalsman, Groningen

Oplage: 1.500

Postbus 458, 6710 BL EDE T 0318 648900 F 0318 641184 www.aocraad.nl

De negen stappen van opbrengstgericht werken

KWALITEIT STAAT BUITEN KIJF!

Docentenhandleiding

Opbrengstgericht werken in de (les)praktijk

De kwaliteit van het vmbo-groen moet onomstreden zijn. Daarom steken de vmbo-groen scholen en de AOC Raad sinds 2010 veel energie in het project Kwaliteitsverbetering vmbo-groen. Speerpunt uit dat project is opbrengstgericht werken (OGW). Het idee achter OGW is dat analyses van de leerlingresultaten worden gebruikt om gerichte verbeteracties te ondernemen. Bijvoorbeeld door het schoolbeleid of het eigen handelen in de klas aan te passen.

Om opbrengstgericht werken uit te testen in de lespraktijk, zijn diverse vmbo-groen scholen gestart met een pilot OGW. Hun bevindingen leest u in de brochure ‘Samen opbrengstgericht werken = vakmanschap versterken!’ De brochure gaat uitgebreid in op het nut en de noodzaak van opbrengstgericht werken en het vakmanschap van de docent en de schoolleiding. Speciaal voor docenten die OGW willen integreren in hun lespraktijk is de kern van de brochure samengevat in deze praktische handleiding.

Opbrengstgericht werken in de (les)praktijk

De citaten in deze docentenhandleiding zijn afkomstig van docenten van de pilotscholen. Voor een compleet beeld raden wij u aan de brochure 'Samen opbrengstgericht werken = vakmanschap versterken!' te lezen. Hierin vindt u ook praktische voorbeelden voor het invoeren van OGW in de lespraktijk. U vindt de brochure op www.aocraad.nl.

Waar of niet waar?

Nieuwe initiatieven in het onderwijs kosten tijd om te bekijken en worden dikwijls met argusogen bekeken. Opbrengstgericht werken vormt hierop geen uitzondering. De meeste pilotscholen die met OGW aan de slag gingen, kregen aanvankelijk te maken met weerstand. OGW zou haaks staan op het pedagogische klimaat van de school, het zou leiden tot prestatiegerichte scholen en de school-directie zou OGW als instrument gebruiken om op korte termijn de resultaten omhoog te krijgen. Waar of niet waar?

Niet waar, zeggen de pilotscholen die OGW in de (les)praktijk brachten. Hun bevindingen tot nu toe laten zien dat opbrengstgericht werken het vakmanschap van de docent versterkt, dat het de zorg voor de leerling ondersteunt en dat het bijdraagt aan een verbetering van de leerling-resultaten.

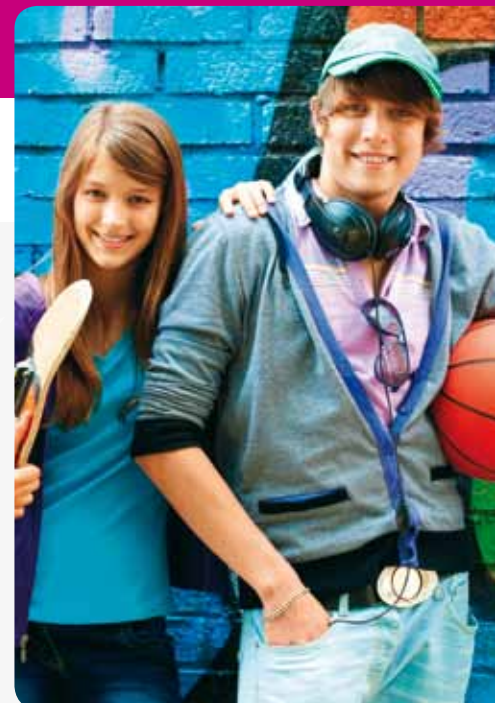
Onderzoek naar het effect van didactisch handelen bevestigt de bevindingen van de pilotscholen: 1. Leerlingen presteren beter als ze les krijgen op een manier die aansluit bij hun leerontwikkeling en als ze merken dat ze vooruitgaan.

2. Als er hogere, concrete doelen aan leerlingen gesteld worden en als ze daar feedback op krijgen, draagt dat bij aan het welzijn van leerlingen.
3. Als een docent inzicht heeft in de resultaten van de leerling en in het effect van zijn handelen, kan hij de juiste doelen stellen om zo optimaal aan te sluiten op de leerontwikkeling van de leerling.

Vakmanschap versterken

OGW is een belangrijk instrument om aan het vakmanschap van de school te werken. Als inzicht in de leerwinst van leerlingen ontbreekt, weten schoolleiding, docenten en leerlingen niet of ze het goed doen en op koers liggen. Het vakmanschap van een docent zit 'm dus niet in gedegen vakkennis alleen. Door te anticiperen op het verloop van de leerprocessen bij leerlingen, versterkt de docent zijn vakmanschap. Het analyseren en evalueren van de resultaten van de leerlingen, levert docenten een schat aan informatie op. De resultaten kunnen iets zeggen over het niveau van de leerlingen ten opzichte van de vorige toets (leerwinst) of over het niveau van de klas in vergelijking met een parallelklas of de klas van vorig jaar. Analyse van de resultaten kan ertoe leiden dat een docent ervoor kiest om een stukje lesstof te herhalen, de toetsen, het onderwijsprogramma aan te passen of de examentraining heel specifiek in te vullen. Op deze manier leidt OGW ertoe dat iedere docent zich bewust is (of wordt) van zijn kunde en verantwoordelijkheden en als dat nodig is zijn handelen doelgericht bijstuurt.

"Ik wil dat mijn leerlingen goede cijfers halen, daar ga ik voor. Per toets bekijk ik waar ze op uitvallen: is het spelling of grammatica? Ik geef ze andere opdrachten om dat bij te sturen. Of ik werk meer klassikaal en minder in groepjes als blijkt dat de resultaten achterblijven. Ik vul ook de examenresultaten van alle leerlingen in Wolf in om te kijken waar ik minder scoor en dat vervolgens te interpreteren: wat zie ik, wat ga ik er aan doen en heb ik de tools en het vermogen om bij te sturen en te veranderen?"

Van docenten vraagt opbrengstgericht werken een resultaatgerichte houding. Hoe zorgen zij ervoor dat hun handelen effect heeft op de leerresultaten van de leerlingen? Samengevat gaat het bij OGW in de klas om het continu stellen van de volgende tien vragen:

1. Waar staan mijn leerlingen nu?
2. Waar stonden ze drie maanden geleden?
3. Waar moeten ze over drie maanden zijn, welk doel heb ik?
4. Hoe ga ik dat aanpakken?
5. Hoe ga ik het effect meten?
6. Welk effect merk ik van mijn handelen?
7. Wat vind ik van dat effect, ben ik tevreden of kan het beter?
8. En wat vindt de leerling ervan?
9. Welke conclusie verbind ik hier aan richting de leerling en richting mezelf?
10. Hoe vertaal ik die conclusies naar concreet handelen, wat ga ik de volgende keer anders doen?

"Mijn hobby is lesgeven, dat is mijn roeping! En dat zie ik terug in de resultaten op school. De leerlingen het gevoel geven dat ze welkom zijn. En in de les steeds aangeven: dit gaan we doen en aan het eind: wat hebben we geleerd? Steeds alert blijven, hé daar gaat het fout, dus een plan hebben, maar dusdanig wendbaar zijn dat je via een andere weg toch je doel bereikt."

Leerlingen maximaal laten presteren

'Willen is kunnen' is een bekende reclameboodschap. Inderdaad helpt een sterke motivatie om je doel te bereiken. Opbrengstgericht werken in de lespraktijk vraagt om docenten die leerlingen maximaal kunnen laten presteren. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan... of toch niet?

Docenten die in staat zijn om leerlingen maximaal te laten presteren, worden ook wel 'succesdocenten' genoemd. In gesprekken gaven deze docenten aan dat vijf kenmerken belangrijk zijn om succesvol te zijn:

1. Bevlogenheid en enthousiasme voor het vak en voor lesgeven.
2. Voldoende kennis en ervaring.
3. Resultaatgerichte houding.
4. Goed klassenmanagement.
5. Uitdagende en doelgerichte lesinhoud.

Succesdocenten geven 100% inzet en vinden het heel belangrijk om goede resultaten met hun leerlingen te halen. Ze beheersen de lesstof en kunnen die aanbieden en uitleggen aan leerlingen met verschillende leerstijlen. Volgens de theorie van

Kolb doet een goed opgebouwde, rijke les recht aan verschillende leerstijlen. Met het oog op het (eind)examen weten ervaren docenten met welke lesstof ze langer door kunnen (of moeten) gaan.

Succesvolle docenten zijn resultaatgericht en hechten veel waarde aan de analyse van opbrengsten. Dit versterkt hun vakmanschap en stelt hen in staat om bij te sturen. Een goede analyse helpt docenten een verklaring te vinden voor opvallende resultaten. Daarnaast geven succesdocenten inhoudelijke feedback aan hun leerlingen, zowel op de vakinhoud als op het leerproces. Toetsen snel nakijken en bij voorkeur klassikaal bespreken hoort daarbij. Veelvoorkomende fouten worden verwerkt in de volgende les. Het individuele leerproces van de leerlingen komt aan bod tijdens de mentoruren. Leerlingen waarderen dit. Door op deze wijze de vinger aan de pols te houden, verkleinen succesdocenten de kans dat leerlingen achterop of gedemotiveerd raken. Leerlingen periodiek laten reflecteren op hun eigen ontwikkeling binnen het vak helpt hier ook bij.

Goed klassenmanagement betekent voor succesdocenten een positieve en veilige sfeer in de klas. Leerlingen in hun waarde laten, goed naar ze luisteren en ze veel verantwoordelijkheid geven, zijn hierbij belangrijk. Veiligheid ontstaat ook door vanaf het begin geen onfatsoenlijk gedrag te tolereren en 'streng doch rechtvaardig te zijn'. Dat betekent dat docenten voor zichzelf de lat ook hoog moeten leggen. "Teach what you preach." Succesdocenten hebben oog voor het niveau van de leerling en (h)erkennen de verschillen tussen Kl- en Gl-leerlingen. Focus op het examen is nodig om leerlingen doelgericht te laten werken. Daardoor kiezen ervaren docenten niet zozeer de onderwijsmethodes (volgend onderwijs) als leidraad voor de lessen, maar laten ze de eindermen leidend zijn en werken daar doelgericht naar toe (plannend onderwijs).

